

KRČMÉRYHO PRÍNOS DO TEÓRIE SLOVENSKEHO VERŠA

Anna Zelenková: *Slovenská prozódia a verzifikácia v rukopise Štefana Krčméryho (1935)*. Praha, Slovanský ústav AV ČR – Euroslavica 2006, 140 s.

Literárnemu kritikovi, teoretikovi, básnikovi a organizátorovi kultúrneho života Štefanovi Krčmérymu sa už venovalo viacero vedeckých seminárov, jeho životné dielo bolo vydané pod názvom *Výber z diela* v rokoch 1953–1973. Posledný zväzok *Články a úvahy z estetiky a poetiky* (Bratislava 1973) a ďalší súbor *Estetické reflexie* (ed. J. Števček, Bratislava 1975) obsahujú v Slovenských pohľadoch publikované verzologické štúdie zo začiatku 30. rokov, v ktorých Krčméry obhajuje veršovú techniku štúrovskej poézie. S touto problematikou sa zaoberal ako s jednou zo základných otázok slovenskej literárnej histórie. Do tohto kontextu zapadá aj publikácia Anny Zelenkovej *Slovenská prozódia a verzifikácia v rukopise Štefana Krčméryho (1935)*, v rámci ktorej je okrem autorkinho pohľadu na dielo Š. Krčméryho a jeho dobové súvislosti uverejnená doteraz neznáma nepublikovaná štúdia *Možnosti československej prozódie*. Rukopis našla autorka v súkromnej pozostalosti Alberta Pražáka a samotný text vznikol za autorovho pobytu v nemocnici za špecifických okolností, ktoré v značnej miere ovplyvnili Krčméryho myslenie.

Knížka A. Zelenkovej začína tematickým blokom Krčméry a slovenská teória verša v československom kontexte medzivojnového obdobia, ktorý je kompozične rozčlenený na tri štúdie. V prvej Štefan Krčméry v diskusii o charaktere štúrovskej prozódie, sa načrtávajú básnikove myšlienky o štúrovskom sylabickom verši a jeho výrazovej poetike. „Krčméry neskúmal rytmickú výstavbu štúrovskej poézie z metrického hľadiska, ale z hľadiska syntaktickej organizácie, ktorá spájala poetologickú, veršovú a strofotvornú funkciu. Pochopil podstatu štúrovského sylabizmu, ktorá má syntakticko-intonačný základ“ (s. 23). Autorka ďalej rozoberá Krčméryho tézu o presúvaní slovného prízvuku v rámci vetného členenia, jeho reakcie na verzologické koncepcie významných teoretikov ako napr. J. Podhradského, T. Milkina, J. Mukařovského, M. Bakoša, R. Jakobsona a H. Bartka, ktorého štúdia *K základom slovenskej prozódie (1935)* bola pravdepodobne podnetom na vznik rukopisnej štúdie. Bartek nesúhlasil s Krčméryho tézou. „Podstatu štúrovskej verzifikácie videl v jej priblížení sa k hovorenej reči, v tom, že štúrovský verš napodobňoval (ako svoj vzor) jednoduchú ľudovú poéziu“ (s. 25). Do sporu o význam prozodických teórií, o otázky a charakter štúrovskej metriky sa zapojil napr. aj P. Reptiš článkom *K problému štúrovskej prozódie* (publikovanom v roku 1936 v Slovenských pohľadoch) a J. Ambruš svojou štúdiou *K otázke štúrovskej prozódie* (vydaná v roku 1936 v časopise *Elán*). Diskusiu v slovenských časopisoch čiastočne uzatvorili práce mladších literárnych historikov M. Pišúta a J. Hrabáka na konci 30. rokov.

Druhá štúdia A. Zelenkovej *Štefan Krčméry a český literárny kontext na prelome 20. a 30. rokov 20. storočia* predstavuje Krčméryho vzťah k českému prostrediu – A. Pražákovi, T. G. Masarykovi a k jeho okruhu. S T. G. Masarykom sa stretával od polovice 20. rokov a informoval ho o aktuálnych problémoch spoločenského a kultúrneho života na Slovensku. Na vrchole svojej kariéry dostal od neho ponuku na doktorát. Aj doteraz neznáma korešpondencia poukazuje na široké vzájomné kontakty. Po roku 1918 predstavovali Krčméry a Pražák dve celkom protichodné koncepcie. Krčméry vo svojom rukopise uvádza niekoľko príkladov z českej literatúry, „píše o vzájomných inšpiráciách a spoločných východiskách, z ktorých vyrastá slovenský a český verš“. Pojem „československý“ v titule však „neznamená u národne orientovaného literárneho historika ideové zblíženie s Pražákovou koncepciou jednotnej československej literatúry. Ide mu najmä o to, ako teoreticky zdôvodniť možnosti slovenskej prozódie aj v rámci širšieho spoločného slovensko-českého kontextu“ (s. 30).

Tretia časť *Možnosti československej prozódie v kontexte slovenskej teórie verša* skúma Krčméryho verzologickú koncepciu v súvislosti s interpretáciou jeho doteraz nespracovaného rukopisu. Podľa jeho literárnohistorického prístupu „vychádzal z estetiky H. Bergsona a B. Croceho, zaraďuje sa k antipositivistickej orientácii literárnej vedy medzivojnového obdobia“ (s. 57). Z toho vyplýva aj jeho špecifická autorská povaha, mozaikové podanie jednotlivých faktov, analýz a postrehov.

Autorka po rozsiahlom úvodnom bloku publikuje aj samotný rukopis Š. Krčméryho *Možnosti československej prozódie* a s ním súvisiacu tiež doteraz neznámu korešpondenciu medzi Š. Krčmérym a A. Pražákom. Krčméry svoj rukopis rozčlenil na *Úvod* a ďalšie štyri časti: *Základ našej prozódie*, *Obrana našej prozódie*, *Možnosti našej prozódie*; na konci rukopisného zosítu je aj list pre A. Pražáka. Táto verzologická štúdia „je aj v súčasnosti inšpiráciou pre opätovné zamyslenie sa nad verzologickými otázkami slovenskej poézie, nad charakteristikou rytmu, melódie a prozodických princípov“ (s. 65). V pripojených *Textových prílohách* autorka uverejňuje zatiaľ nepublikovaný materiál o Krčméryho pražskej dizertácii: oficiálne posudky J. Horáka a J. Jakubca; korešpondenciu o jeho vzťahu k českým filológom a osobnostiam v rokoch 1925–1935 (napr. doteraz neznámu korešpondenciu s T. G. Masarykom a i.), Krčméryho vlastnoručne napísaný životopis (*Curriculum vitae*).

Knižka Anny Zelenkovej zhodnocuje Krčméryho prínos do teórie slovenského verša, ku ktorému sa vyjadril aj Ján Smrek: „Vo forme bol mnohým učiteľom, mňa samého uvádzal... do tajomstva slovenského rytmu“ (s. 63).

Erika Sztakovicsová

RODINNÉ ARCHIVY VYDÁVAJÍ SVÁ SVĚDECTVÍ

О. Л. Саранчова: *Я родилась у невских берегов...* Борей Арт, СПб 2007, 223 с.

Byla už téměř tma, když mi moje dávná petrohradská přítelkyně s českým jménem Natálie Žáková ukázala výstavný činžovní dům z osmdesátých let 19. století se slovy: „To byl dům mé babičky!“ Teprve počátkem 90. let po rozpadu Sovětského svazu jsem se tak dozvěděla, že známá bohemistka, působící dlouhá léta na Ústavu slavistiky Filologické fakulty Petrohradské univerzity a účastnice několika našich konferencí, pochází ze staré šlechtické rodiny. Na stěnách jejího bytu se poté objevily fotografie rozsáhlého příbuzenstva, které Říjnová revoluce obdařila osudem běženců či vyhnanců. Část rodiny proto dodnes žije ve Francii. Rodinné fotografie tvoří součást bohaté přílohy publikace, kde vytvářejí pendant k charakteristikám jednotlivých členů rodiny, na níž doléhaly ve 30. a 40. letech stále těžší zkoušky.

Je ironií osudu, že kniha veršů její babičky vyšla poté, co se na její vydání složila celá rodina, právě k 90. výročí neblahé události, jež tragicky poznamenala osudy několika generací. Stačí jen nahlédnout do vzorně vydané publikace, abychom se přesvědčili, že její redaktorkou a pisatelkou předmluvy a řady biografických příloh je zkušená badatelka, autorka a spoluautorka několika knih a řady vědeckých statí Natálie Kirillovna Žáková, nejstarší vnučka Olgy Alexandrovny Sarančovové, píšící pod jménem svého druhého muže, talentovaného karikaturisty Michaila Ivanoviče Sarančova (1896–1964). Ukázky jeho vtipných kreseb z poloviny 20. let tvoří rovněž součást přílohy.

Osudy Olgy Alexandrovny Sarančovové (1890–1943) zachycuje jednak lyricky napsaná předmluva její vnučky *V síňi ji ruskéj plamennoj duši*, jednak bohatý poznámkový aparát a charakteristiky nejdůležitějších členů rozsáhlé rodiny. Je příznačné, že mužští členové rodiny zastávali vysoké vojenské a administrativní posty, a to nejen za carského režimu, ale i za sovětské vlády. Otec Olgy Alexandrovny – Alexandr Alexandrovič Batorskij (1852–1897) získal prvotřídní vojenské vzdělání a zemřel předčasně jako gubernátor Jekatěrinoslavského kraje, pro

